

СТАНОВИЩЕ

От доц. Милена Любенова Блажиева-Кирчева,
СУ “Св. Климент Охридски”, Факултет по науки за образованието и изкуствата,
катедра “Визуални изкуства”
за присъждане на научната степен „доктор“ на Десислава Иванова Денева
за дисертационния труд “Арттерапевтът като художник. Съвременни концепции и
практии”

Дисертационният труд на Десислава Денева “Арттерапевтът като художник” всъщност е разработка на автор, с достатъчно изразено присъствие на съвременната художествена сцена, който успоредно с това е и педагог. В този смисъл трудът е резултат от интереса на докторантката към възможностите изкуството да бъде част от процесите на личностното развитие, като акцент е поставен не само върху арттерапията като метод за работата с хора с травматичен опит или различни по характер психически разстройства, но и като допълващ артпедагогиката подход при работата с деца в хода на образователния процес. В същото време, стоейки на позицията на действащия артист, докторантката настойчиво защитава тезата, че не бива “терапевтичната стойност” [на изкуството - бел. М.Б.] да го принизява” (с.7).

Докторантският труд включва 220 страници и се състои от две части - текст и илюстративно приложение. Текстът е разделен на увод, седем глави (обозначени в съдържанието като части) и библиография, съставена от различни списъци (литературни източници на кирилица, на латиница и отделно интернет източници). Приложението следва текста и обхваща страниците от 181 до 220. То съдържа 105 визуални единици (различни по характер фотографии, репродукции и пр.), които илюстрират отделните пунктове от изложението на докторантката.

В увода (с подзаглавие “Постмодерното общество и липсата на ценности”) Десислава Денева очертава най-общо характеристиките на съвременната социокултурна среда, белязана от бурното развитие на цифровите технологии, в резултат на което визуалният образ вече е натоварен с различни функции. Образите заменят идеите (по Лоурънс Фридман), а това според докторантака е едно от проявленията на кризата на ценности, която довежда до там, че “електронно генерираната реалност не само допълва, но и замества

традиционната вещноматериална среда”, а ние “Все повече живеем в нереалния свят, а не в реалния. Потопени сме в художествената недействителност, а истинността се отдалечава от нас.” (с.5). Тази среда крие рискове за съвременния човек, оказал се лишен от устойчиви духовни опори. И тук е мястото на изкуството (включително и чрез арттерапията) като средство личността отново да постигне цялостност. .

В първата глава (“Част първа. Предмет и актуалност на проучването”) е очертано полето на изследване, като фокусът е поставен върху функцията на арттерапевтичните (в това число и автоарттерапевтичните) похвати като част от творческия процес. Подчертано е, че анализът е извършен на базата на творческата дейност на Карл Юнг, Луиз Буржоа и Арнулф Райнер. Формулираната основна цел е свързана с изследването на арттерапията (и автоарттерапията) като част от процеса за постигане на личностно израстване. Поставените задачи включват намирането на примери, които разкриват влиянието на арттерапията върху творчеството на художници и психотерапевти; детерминирането на социалните рефлексии на метода в образователните модели и пр. Докторантката посочва множество разнообразни методи и похвати (съпоставителен анализ; историографски, културноисторически, трансперсонален и феноменологичен подход, както и идеографски метод) като част от прилаганата методология. В тази част от труда е включен и кратък исторически преглед на развитието на арттерапията и на връзката ѝ с артпедагогиката.

Втората, третата и четвъртата глава са посветени на Юнг. Разгледани са отделни факти от биографията му, оказали влияние върху неговата еволюция като изследовател и, разбира се, специално внимание е отделено на концепцията на швейцарския психолог за архетипите. Особено място е отделено на “Червената книга”, дълго време останала скрита от вниманието на публиката, в която Юнг развива и техниката на активното въображение. Докторантката определя този труд на учения като “синкретична реализация”, която можем да разглеждаме и като произведение на модернизма.

Петата част е посветена на анализ на творчеството на Луиз Буржоа и на Арнулф Райнер - автори, които познават психическата травма, но я превръщат в генератор на творчески импулси.

В шестата част “Епилог” (с подзаглавие “Диалог с несъзнаваните процеси - стратегия на мисленето и действията”) Десислава Денева обобщава причините,

мотивирали я да се посвети на темата “Арттерапевтът като художник”. Най-общо основанията ѝ се свеждат до факта, че разглежда “работата си като път на личната си стратегия за саморегулация и самоусъвършенстване.” (с.173) и успоредно с това смята, че “Чрез арттерапийата те [професионалният художник и учителят - бел. М.Б.] могат да обогатят своя психологически работен арсенал” (с. 173)

В заключителната седма част (“Оригиналност и приноси на изследването”) е повторена ключовата теза, заложената и в началото на изследването, че арттерапийата е културен и социален феномен, защото наред с непосредствената цел - справянето на личността с различни по характер психологически проблеми, арттерапийата е и “медиатор на концепции за култура”. Денева настоява, че арттерапийата е културен и социален феномен, “с акцент върху качеството ѝ на форма на изкуството, а не само като терапевтичен модел, т.е. тя не само подпомага психичното здраве, но и промотира самото изкуство.” (с. 176).

Изложението на Десислава Денева е обширно, като поставените проблеми са разглеждани в детайли, от различни страни. Струва ми се обаче, че е било възможно текстът да бъде сериозно съкратен, като така тезите на докторантката биха се открили много по-отчетливо. Представянето на Юнг е можело да бъде в много по-лаконична и обобщена форма, вместо да се разпростира върху три от главите в текста, създавайки по този начин усещането за дисбаланс (включително и анализът на модернизма като културен феномен е можел да бъде значително по-кратък). Шеста и седмата част биха могли да бъдат обединени в една глава. В текста са използвани и различни системи за посочване на точен цитат (в скоби или под черта), като щеше да е добре цитиранията да бъдат унифицирани.

Въпреки направените критични бележки, смятам, че дисертационният труд на Десислава Денева “Арттерапевтът като художник” притежава несъмнени качества. Това дава основание да предложа на уважаемото научно жури да присъди на Десислава Иванова Денева научната и образователна степен “доктор”.

София
18.06.2019 г.

Доц. Милена Блажиева